

Uplatňovanie strategického environmentálneho hodnotenia (Konceptia a právne predpisy)

M. Kozová, R. Vrbenský: Implementation of Strategic Environmental Assessment (Policies and Legislation). Život. Prostr., Vol. 33, No. 4, 203–205, 1999.

The article is devoted to a brief evaluation of the current state of implementation the environmental assessment to the principal developmental conceptions and legislation. Then we define the main principles of the environmental assessment process at the strategic level and summarise first experience from practical implementation of this process. In conclusion we put forward some further steps ensuring improvement of environmental assessment of proposed conception documents and legislation.

Strategické environmentálne hodnotenie (Strategic Environmental Assessment – SEA) sa uplatňuje na úrovni stratégií, politík, koncepcií, plánov a programov (ale aj právnych predpisov, medzinárodných dohovorov, štrukturálnych zmien a pod.) vo vybraných vyspelých krajinách už viac ako 15 rokov. Ide o relatívne nový prístup k preventívnej ochrane životného prostredia. SEA, na rozdiel od posudzovania vplyvov na životné prostredie na úrovni projektov, je koncepcnejšie, viac všeobecné a založené na pravdepodobnosti očakávaných environmentálnych vplyvov vývojových smerov a koncepcií.

Na Slovensku vyplýva povinnosť hodnotiť zásadné rozvojové koncepcie, územnoplánovaciú dokumentáciu a všeobecne záväzné právne predpisy z hľadiska ich vplyvov na životné prostredie zo zákona NR SR č. 127/1994 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie (ďalej zákona). Aj napriek tomu, že tento zákon umožňuje aplikovať iba zjednodušený postup SEA, ide o pokrok v porovnaní s predchádzajúcimi postupmi. Obstarávateľ koncepcie, plánu alebo programu predtým nebol viazaný nijakou povinnosťou hodnotiť ich predpokladané environmentálne vplyvy. Chýbala tiež povinnosť sprístupniť návrh verejnosti ešte pred jeho schválením.

Z hľadiska implementácie procesu SEA, a najmä vzhľadom na novosť tohto metodického postupu, významnú úlohu zohrávajú metodické príručky. MŽP SR už od r. 1994 iniciatívne zabezpečovalo vypracovanie a publikovanie metodických príručiek k tejto problematike (Kozová, Úradníček, Huba, Butkovská, Antalová, Ira a kol., 1996;

Kozová, Úradníček, Butkovská, Vrbenský, 1997; Kozová, Butkovská, Vrbenský, Antalová, 1999). V týchto projektoch sa venovala osobitná pozornosť vypracovaniu návrhu zásad vykonávacej vyhlášky MŽP SR k § 35 zákona, zhodnoteniu zahraničných a prvých domácich skúseností s uplatňovaním SEA a vypracovaniu metodických postupov pre túto problematiku.

Skúsenosti z uplatňovania SEA

Z analýzy skúseností s uplatňovaním SEA na republikovej a regionálnej úrovni v SR v období 1994–1999 vyplynulo:

- Za najväčší nedostatok považujeme to, že proces SEA bol uplatnený iba na veľmi malý počet zásadných rozvojových koncepcií, plánov a programov definovaných zákonom, ktoré sa v tom čase predkladali do vlády. Procesom SEA neprešli také dôležité koncepcie a programy, ako napr.: *Priemyselná politika SR* (1995), *Surovinová politika v oblasti nerastných surovín* (1995), *Program transformácie a rozvoja železničnej dopravy do r. 2000* (1995), *Zámery rozvoja cestovného ruchu na Slovensku a návrh zriadenia agentúry* (1995), *Dlhodobý program rozvoja železničných dráh* (1996), *Konceptia rozvoja vidieka* (1998), *Stratégia regionálneho rozvoja Slovenska* (1998), dokonca ani dokumenty pripravované priamo na pôde MŽP SR, napr. *Program odpadového hospodárstva do r. 2000* (1997). Svedčí to o tom, že SEA sa ešte nedostalo dostatočne do povedomia dečíznej sféry ako povinnosť vyplývajúca zo zákona.

- SEA sa v zjednodušenej forme uplatnilo iba na nie-

koľkých zásadných rozvojových koncepciách. Patrí k nim *Koncepcia územného rozvoja Slovenska* (MŽP SR, AUREX, 1994, 1997), *Koncepcia vodohospodárskej politiky SR* (MP SR, 1994), *Vodárenská koncepcia východoslovenského regiónu* (Vodohospodárska výstavba, š. p., 1995), *Aktualizácia energetickej koncepcie pre SR do r. 2005 s výhľadom do r. 2010* (MH SR, 1995) a *Aktualizovaná energetická koncepcia pre SR do r. 2005* (MHSR, 1997). Pripravujesa návrh *Energetickej politiky*, ktorý by mal byť predložený vláde v septembri 1999 s tým, že sa podrobí procesu SEA.

R. 1996 ani r. 1998 nebol proces SEA aplikovaný ani na jednu rozvojovú koncepciu. Aj týchto niekoľko príkladov však prinieslo určité skúsenosti, ktoré by bolo treba využiť pri príprave vyhlášky k § 35 zákona a vychádzať z nich pri ďalšom uplatňovaní SEA v SR.

- Veľmi malá pozornosť sa venovala napr. komplexnému posúdeniu kvality predkladaných koncepčných dokumentov, vypracovaniu alternatívnych návrhov rozvoja jednotlivých oblastí (s prihliadnutím na princípy, kritériá a indikátory trvalo udržateľného rozvoja) a príprave návrhov monitorovania účinnosti implementácie koncepcií do praxe. Pozitívne možno hodnotiť záujem a účasť verejnosti (najmä mimovládnych environmentálnych organizácií). Práve na základe jej záujmu a tlaku MŽP SR v spolupráci s príslušným orgánom (napr. MP SR a MH SR) zorganizovali v rámci environmentálneho hodnotenia aj verejné diskusie. Napriek tomu neboli získané pripomienky vždy efektívne využité, či už zo strany MŽP SR alebo ďalších rezortov, ktoré koncepcie predkladali. Chýbala tiež adekvátna reakcia na pripomienky a podnety predložené v procese pripomienkovania, ako aj zdôvodnenie ich neakceptovania.

- Analogická situácia je aj v oblasti environmentálneho hodnotenia všeobecne záväzných právnych predpisov. Proces SEA sa uplatnil r. 1998 iba na dva návrhy zákonov (*o odpadoch a o územnom plánovaní a stavebnom poriadku*). Pozitívne hodnotíme, že oba návrhy zákonov boli prístupné aj na Internete. V rámci environmentálneho hodnotenia návrhu zákona o odpadoch MŽP SR zorganizovalo aj verejnú diskusiu.

Všetky uvedené príklady aplikácie SEA boli poznačené absenciou vykonávacej vyhlášky k § 35 zákona, ktorá by mala podrobnejšie upraviť a formalizovať celý proces. Jej návrh bol vypracovaný už r. 1997, zatiaľ je interným materiálom MŽP SR a vsúčasnosti sa čaká na schválenie Smernice Rady ES o posudzovaní vplyvov niektorých plánov a programov na životné prostredie. Bola by však potrebná aj širšia informovanosť ostatných ministerstiev (ako aj jednotlivých odborov vrámci MŽP SR) o problematike SEA.

Návrh na skvalitnenie uplatňovania SEA

SEA sa v súčasnosti vníma ako dôležitý nástroj trvalo

udržateľného rozvoja. Vyplýva to aj z niektorých v nedávnej minulosti prijatých dôležitých medzinárodných dokumentov OSN, ako aj EÚ. Okrem medzinárodných záväzkov je významné aj vytvorenie Rady vlády SR pre trvalo udržateľný rozvoj (v januári 1999), ktorá by mala o. i. prerokovať aj závery procesu SEA. V tejto oblasti treba uplatniť nasledujúce opatrenia:

- Rada vlády SR pre trvalo udržateľný rozvoj by mala byť čo najskôr informovaná o súčasnom stave uplatňovania SEA,
- v spolupráci so skupinou expertov pre SEA by sa mali zorganizovať semináre z tejto problematiky pre pracovníkov všetkých ministerstiev, ostatných ústredných orgánov štátnej správy, krajských úradov a primátorov vybraných miest, ktorí budú zodpovední za tento úsek v ich rezorte, resp. úrade,
- MŽP SR v súčinnosti s ďalšími rezortmi a krajskými úradmi by malo vypracovať zoznam všetkých zásadných rozvojových koncepcií, plánov, programov a všeobecne záväzných právnych predpisov, ktoré bude v tomto roku (resp. r. 2000) ich rezort alebo úrad predkladať na rokovanie vlády a vzťahuje sa na ne § 35 zákona,
- tento postup by sa mal aplikovať priebežne, vždy s výhľadom na nasledujúci rok.

MŽP SR by malo zabezpečiť pre spracovateľov koncepčných dokumentov (okrem spomínaného dopracovania vyhlášky) aj metodický pokyn, ktorý by objasnil postup SEA, požadovaný obsah predkladaných koncepčných materiálov a všeobecne záväzných právnych predpisov, odporúčané metodické postupy a pod. Kvalitne spracovaná dokumentácia, obsahujúca komplexné hodnotenie predpokladaných vplyvov alternatívnych návrhov koncepcie, plánu alebo programu na životné prostredie, je jednou zo základných podmienok zabezpečenia efektívneho a účinného procesu SEA.

Literatúra

- Kozová, M., Butkovská, K., Vrbenský, R., Antalová, S., 1999: Environmentálne hodnotenie zásadných rozvojových koncepcií (§ 35 zákona NR SR č. 127/1994 Z. z.). Náležitosti dokumentácie a odporúčané metodické postupy pre republikovú a regionálnu úroveň. KKE PRIF UK, MŽP SR, 73 pp. a prílohy.
- Kozová, M., Úradníček, Š., Huba, M., Butkovská, K., Antalová, S., Ira, V. a kol., 1996: Strategické environmentálne hodnotenie (SEA) ako jeden z nástrojov realizácie environmentálnej politiky a stratégie trvalo udržateľného rozvoja, 1., 2., 3. časť a prílohy. Centrum pre posudzovanie vplyvov na životné prostredie pri KKE PRIF UK, MŽP SR Bratislava.
- Kozová, M., Úradníček, Š., Butkovská, K., Vrbenský, R., 1997: Aktualizácia a doplnenie návrhu zásad vyhlášky, dôvodovej správy a metodického príručky. Časť: Hodnote-

nie vplyvov zásadných rozvojových koncepcií a všeobecne záväzných právnych predpisov na životné prostredie. KKE PRIF UK, MŽP SR, 97 pp.

Kozová, M., Vrbenský, R., 1998: Strategické environmentálne hodnotenie ako jeden z nástrojov presadzovania alternatívnych prístupov rozvoja spoločnosti. Život. Prostr., 32, 4, p. 201–205.

Doc. RNDr. Mária Kozová, CSc. (1948), vedúca katedry krajinej ekológie PRIF UK Bratislava

Mgr. Rastislav Vrbenský (1970), pracovník REC pre krajiny strednej a východnej Európy, Bratislava

Návrh územného plánu veľkého územného celku Bratislavský kraj – krajinná štruktúra (zodpovedný riešiteľ Ing. arch. V. Hrdina, CSc., AUREX, spol. s r.o.)

